

Księga błogosławieństw

Liturgia Sacra 3-4 (1995) 33-52

KS. JANUSZ MARIA CZERSKI

BIBLIJNY SENS «BŁOGOSŁAWIENIA» BOGA I CZŁOWIEKA

Pojęcie błogosławieństwa występuje w życiu religijnym i liturgicznym. W liturgii przez błogosławieństwa rozumie się określone formy liturgiczne połączone z gestem lub znakiem liturgicznym jako wstawienniczą modlitwę błagalną Kościoła albo indywidualnego człowieka o uświęcające działanie i użyczenie dobrodziejstw Boga. Błogosławi się osoby przeznaczone do specyficznych funkcji w Kościele oraz różne rzeczy¹ Błogosławieństwa rozpoczynają używanie jakiejś rzeczy (wówczas mówi się o poświęceniach). W formułach i hymnach liturgicznych jak na przykład w modlitwach po przyniesieniu darów ofiarnych nazywa się Boga *błogosławionym*. W chrześcijańskiej tradycji znane są również pozaliturgiczne formy błogosławieństw, na przykład błogosławienia dzieci przez rodziców.

Błogosławieństwa występują już w Starym Testamencie: Bóg błogosławi pierwszych ludzi (Rdz 1,28) i patriarchów (np. Rdz 12,3). Błogosławią królowie (1 Krl 8,14) i kapłani podczas sprawowania liturgii (Lb 6,24-26) oraz

---

¹ Z. Niedziela. *Błogosławieństwo*. Encyklopedia Katolicka 2 s. 684-686.

ojcowie rodziny (Rdz 27,28-29; 49,1-28). Błogosławieństwa są także znane w Nowym Testamencie: Elżbieta błogosławi Bogarodzicę (Łk 1,45), Symeon Jezusa w świątyni (Łk 2,28); Chrystus błogosławi chleb (Łk 24,30), dzieci (Mk 10,16) oraz uczniów przed swoim wniebowstąpieniem (Łk 24,50). Błogosławionymi nazwani są ci, którzy czekają na przyjście Pana (Łk 12,37.43) lub ci, którzy w Panu umierają (Ap 14,13).

Praktykę błogosławienia głęboko zakorzenioną w Biblii przejął następnie archaiczny Kościół doliturgii i pobożności chrześcijańskiej² W Piśmie św. należy zatem szukać uzasadnień i klucza do zrozumienia sensu praktyki błogosławienia Boga i ludzi. W tym celu naprzód zostanie zbadana semantyka błogosławieństwa (1); następnie sens błogosławieństwa w pismach Starego Testamentu (2); oraz w pismach Nowego Testamentu (3).

1. SEMANTYKA BŁOGOSŁAWIENSTW

1. Semantyka hebrajska

Pojęcie błogosławieństwa określa czasownik *barak* i rzeczownik *beraka* oraz przymiotnik *baruk*.

Rdzeń *barak* posiada dwa podstawowe znaczenia: 1) klękać (najczęściej w odniesieniu do wielbłądów); 2) błogosławić, błogosławić kogoś, błogosławić się, pozdrawiać, sławić, chwalić, wielbić, adorować. Czasownik *barak* w sensie *błogosławić* posiada więc bardzo szeroką skalę znaczeń. Podmiotem błogosławieństwa jest Bóg lub człowiek, zwłaszcza ojciec rodziny.

W formie rzeczownikowej *beraka* ma znaczenie: 1) kolano, adoracja; 2) błogosławieństwo, uwielbienie, pochwała, 3) rezerwuar wody, zbiornik, basen, a w formie przymiotnikowej *baruk*: błogosławiony, uwielbiony³ Bliższe znaczenie pola semantycznego słów związanych z pojęciem błogosławieństwa można określić, badając znaczenie rdzenia *barak*; w innych językach semickich.

W języku akkadyjskim rdzeń *brk* ma podobne znaczenie jak w języku hebrajskim. Nowe elementy wnosi natomiast pochodzący od niego czasownik *karabu*, jaki słowniki tłumaczą: modlić się, błogosławić, pozdrawiać,

² Tamże s. 684.

³ J. Scharbert. TWAT I. s. 811; B. Davidson. *The Analytical Hebrew and Chaldee Lexicon*. Grand Rapid-Michigan¹⁴ 1981 s. 116-117.

poświęcać. Stąd rzeczowniki: *karabum* i pokrewny mu *ikribum* mają znaczenie: modlitwa, poświęcenie, błogosławieństwo⁴

W języku ugaryckim rdzeń *brk* oznacza: klękać, kolano, sadzawka i błogosławić (najczęściej). Znaczenie 'błogosławić' zawiera interesujące aspekty, wyraża: 1) udzielanie człowiekowi przez bóstwo siły; 2) polecenie kogoś bóstwu, aby go błogosławiło; 3) pożegnanie. *Brk* w znaczeniu 'błogosławić' znajduje się w polu semantycznym obok słowa *mrr* 'udzielać siły, wzmacniać'⁵

W języku fenicko-punickim spotyka się tylko czasownik *brk* w znaczeniu 'błogosławić' i analogicznie rzeczownik *beraka* w znaczeniu 'błogosławieństwo'. Słowa te występują w kilku układach syntaktycznych i w zależności od tego mają różny sens: 1) Bóstwo (B) błogosławi człowieka (C) = udzielać siły życia, obdarzyć sukcesem, szczęściem; 2) Człowiek (C₁) błogosławi drugiego człowieka (C₂) przed bóstwem (B) = C₁ poleca C₂ bóstwu do błogosławieństwa; 3) Człowiek (C) prosi bóstwo (B) o błogosławieństwo = prośba o udane przedsięwzięcie⁶

Wszystkie te aspekty występują w terminologii hebrajskiej. Najbardziej jednak podstawowe i archaiczne znaczenie rdzenia *barak* to idea zbawczej, uzdrawiającej i uszczęśliwiającej mocy, daru, jaki zapewnia skuteczność wszelkich przedsięwzięć⁷. Obok tej zasadniczej idei zauważa się jeszcze inne aspekty błogosławieństwa. Rdzeń *barak* w odniesieniu do ludzi znajduje się w tym samym polu semantycznym, co *aszre*: szczęście, pomyślność, zbawienie. Obydwa słowa często występują jako synonimy. Błogosławieństwo zawiera tu dwie cechy: 1) dziękczynienie i podziw; 2) życzenie szczęścia. Człowiek nazwany *błogosławionym* jest sprawcą pomyślnej, szczęśliwej sytuacji i dlatego przedmiotem podziwu, chwały i dziękczynienia. Podobny sens, lecz w innych kategoriach ma słowo *baruk* w odniesieniu do Boga. Bóg jest *błogosławiony*, ponieważ jest godny dziękczynienia i podziwu dla swego majestatu i chwały⁸. Pojęciem przeciwstawnym do błogosławieństwa jest przekleństwo.

2. Semantyka grecka

W greckim przekładzie Starego Testamentu (Septuaginta) pojęcie błogosławieństwa oddaje terminologia: *εὐλογεῖν-εὐλογητός-εὐλογία*. Słowa

⁴ J. Scharbert, j.w. s. 812.

⁵ Tamże.

⁶ Tamże s. 812-813.

⁷ C. A. Keller. THAT I. s. 354-355.

⁸ Tamże, 356-357.

εὐλογεῖν-εὐλογία pochodzą od *εὖ* ‘dobrze’ i *λέγω* ‘mówię’ Etymologia wskazuje zatem na dwa znaczenia: 1) pięknie przemawiać; 2) dobrze o kimś mówić. Stąd w literaturze greckiej pozabiblijnej występują dalsze znaczenia: chwalić, sławić, wielbić, uczcić. Idea błogosławieństwa jest bardzo słabo reprezentowana w klasycznej literaturze greckiej. Szczęście i dobrobyt, jakim bóstwa obdarowują ludzi wyraża termin *ὄλβος*. Septuaginta przejmuje wprawdzie greckie słownictwo, lecz nadaje mu nową treść, której podstawą jest słownictwo i pojęcia hebrajskie⁹

Ideę błogosławienia w Nowym Testamencie wyraża grupa słów pochodząca od rdzenia *εὐλογ-*: *εὐλογεῖν-εὐλογία-εὐλογητός*. Czasownik *εὐλογεῖν* występuje 41 razy, przymiotnik *εὐλογητός* 8 razy, a rzeczownik *εὐλογία* 16. Treść tych określeń jest kontynuacją semantyki Septuaginty, jaka opiera się na znaczeniu rdzenia *barak*. Tylko w jednym wypadku słowo *εὐλογία* posiada znaczenie świeckie ‘piękna mowa’ (ironicznie w Rz 16,18). W modlitwach przed i po posiłkach *εὐλογία* występuje synonimicznie z *εὐχαριστία*. Obydwa określenia wyrażają dwie podstawowe idee: uwielbienie i dziękczynienie. Różnice pomiędzy nimi występują tylko w akcentach. *εὐλογία* kładzie nacisk na uwielbienie, a *εὐχαριστία* na dziękczynienie. Przymiotnik *εὐλογητός* jako odpowiednik *baruk* stosowany jest w formułach modlitewnych i ma sens doksolologiczny. Obydwa określenia występują zamiennie w słowach ustanowienia Eucharystii¹⁰ Przymiotnik ten w Nowym Testamencie odnosi się tylko Boga jako jego stały przymiot, natomiast ludzi jako błogosławionych określa imiesłów bierny czasu przeszłego dokonanego (part. perfecti passivi) *εὐλογημένος*, ponieważ człowiek otrzymuje błogosławieństwo od Boga.

2. BŁOGOSŁAWIENIE W STARYM TESTAMENCIE

Podmiotem błogosławienia w Starym Testamencie jest Bóg lub człowiek. Natomiast przedmiotem Bóg, ludzie, fauna i flora, a zwłaszcza pola i zbiory.

1. Bóg jako podmiot błogosławienia

W prehistorii biblijnej do Abrahama Bóg błogosławi pierwszych ludzi (Rdz 1,28), istoty morskie (Rdz 1,22), po potopie Nowego i jego synów. Błogosławieniu towarzyszy charakterystyczna formuła: «*Bądźcie płodni i*

⁹ H. W. Beyer. TWNT II. s. 752; H. G. Liddell-R. Scott-H. S. Jones-R. McKenzie. *A Greek-English Lexicon*. Oxford⁹ 1977 (=LIDDEL-SCOTT) s. 720-721.

¹⁰ Liddel-Scott, j.w.; H. Patsch. EWNT II s. 198-201.

mnóżcie się, i napełniajcie ziemię». Treścią tego błogosławieństwo jest życie, którego Bóg udziela oraz moc przekazywania życia¹¹.

Szerszą treść posiada błogosławieństwo, jakiego Bóg udziela Abrahamowi:

«Uczynię cię ludem wielkim, będę błogosławił tobie i wywyższę imię twoje i staniesz się błogosławieństwem. Będę bowiem błogosławił tym, którzy ciebie będą błogosławić, a będę przeklinał tych, którzy tobie będą złorzeczyć i będą błogosławione w tobie wszystkie ludy ziemi» (Rdz 12,2-3).

Błogosławieństwo to zawiera trzy elementy: 1) moc przekazywania życia; 2) sława; 3) pośrednictwo w przekazywaniu błogosławieństwa ludziom. Również w Syr 44,22 Abraham jest przedstawiony jako narzędzie błogosławieństwa, jakie za jego pośrednictwem spływa na wszystkie narody (Jr 4,2; Za 8,13). Warunkiem udziału ludzi w błogosławieństwie Abrahama jest właściwe ustosunkowanie się do niego: «*Będę błogosławił tym, którzy ciebie będą błogosławić*» (Rdz 12,3), to znaczy uznają Abrahama i jego potomków za lud Boży (Iz 61,9; Za 8,23)¹². Trzeci element tego błogosławieństwa ma więc charakter obietnicy.

Błogosławieństwo nie działa magicznie, jego skuteczność zależy od postawy człowieka, od posłuszeństwa Bogu i jego Prawu:

«Uważajcie! Ofiaruję wam dzisiaj błogosławieństwo i przekleństwo. Błogosławieństwo, jeśli słuchać będziecie przykazań Jahwe, waszego Boga, jakie wam dziś zaleciłem, a przekleństwo, jeśli nie będziecie słuchać przykazań Jahwe, Boga waszego, i zejdziecie z drogi, jaką wam dziś wskazałem, idąc z cudzymi bogami, których nie znacie» (Pwt 28,1-2).

Jest to sumaryczne przedstawienie błogosławieństw i przekleństw, w zależności od przestrzegania lub nie Prawa. Jest to zarazem wspaniała introdukcja do Kodeksu¹³ Do tych myśli często powraca *Księga Powtórzonego Prawa* (Pwt 7,12-13; 11,26-30; 14,29; 15,10.18; 23,21; 27,9-28,68; 30). Na relacje pomiędzy świętością osobistą a błogosławieństwem wskazuje Ps 5,13:

¹¹ S. Łach. *Księga Rodzaju. Wstęp-Przekład z oryginału-Komentarz (PST I, 1)*. Poznań 1962 s. 191.

¹² Tamże. 330.

¹³ S. Łach. *Księga Powtórzonego Prawa. Wstęp-Przekład z oryginału-Komentarz-Ekskursy (PST II, 3)*. Poznań 1971 s. 169.

«Bo Ty, Panie będziesz błogosławił sprawiedliwemu: otoczysz go łaską jak tarczą».

Sprawiedliwy w pojęciu biblijnym, to człowiek święty, pobożny, wypełniający w życiu nakazy Boga. Człowiekowi sprawiedliwemu Bóg błogosławi, czyli daje mu moc życiową i jakby tarczą otacza go swoją życzliwością¹⁴

Właściwym środowiskiem błogosławieństwa jest liturgia i modlitwa. Formy kultowe odnawiały świadomość Izraela, że jest nosicielem błogosławieństwa Bożego. Modlitwy wyrażają pragnienie i prośbę skierowaną do Boga o błogosławieństwo. Szczególnym świadectwem są tu psalmy i pieśni. H. W. Beyer przypuszcza nawet, że w liturgii należy szukać genezy pojęcia błogosławieństwa. Izraelita był mocno przekonany o tym, że *substancję* błogosławieństwa przekazuje się za pośrednictwem słów i czynności wykonywanych przez odpowiednie osoby¹⁵

2. Człowiek jako podmiot błogosławieństwa

Pierwotnie uważano, że osobami, które pośredniczą w transmisji błogosławieństwa są wybrane osoby jak na przykład Abraham. Kontakt z nimi oraz przyjazne ich przyjęcie przynosi błogosławieństwo (Rdz 26,24; 30,27.30; 39,5). W ten sposób partycypuje się w owocach błogosławieństw tego, który jest jego nosicielem. Ten rodzaj błogosławieństwa nie łączy się z żadnymi symbolicznymi czynnościami, ani też ze słowami.

Za pośrednictwem słów udziela błogosławieństwa Melchizedek Abrahamowi (Rdz 14,19), Mojżesz dwunastu pokoleniom Izraela podczas mowy pożegnalnej (Pwt 33), Jozue (Joz 141,13; 22,6.7). Błogosławią następnie królowie, których uważano za przekazicieli Bożego błogosławieństwa. Dawid błogosławi lud «w *Imieniu Pana Zastępów*» na zakończenie liturgii ofiary, złożonej po przeniesieniu Arki Przymierza do Jerozolimy (2 Sm 6,18). Salomon udziela błogosławieństwa na rozpoczęcie i na zakończenie uroczystości poświęcenia świątyni (1 Krl 8,14-15.54-61). Poza kultem, w życiu codziennym ojcowie błogosławili swoje dzieci (Rdz 49,25-26). Formuł błogosławieństwa używano przy powitaniu i pożegnaniu (1 Sm 15,13; 2 Sm 19,40), przy narodzeniu dziecka (Rt 4,14), z okazji zawarcia małżeństwa (Rdz 24,60).

¹⁴ S. Łach - J. Łach. *Księga Psalmów. Wstęp-Przekład z oryginału-Komentarz-Ekskursy (PST VII, 2)*. Poznań 1990 s. 116.

¹⁵ TWNT II. s. 755.

Chociaż każdy mógł błogosławić, to jednak z czasem czynność ta staje się przywilejem kapłanów i lewitów (Kpł 9,22; Pwt 10,8; 21,5 i Krn 23,13). Ustaloną formułę kapłańskiego błogosławienia, zwaną *aaronickim błogosławieństwem* prezentuje *Księga Liczb*:

«Tak oto macie błogosławić Izraelitom. Powiecie im: „Niech cię Pan błogosławi i strzeże. Niech Pan rozpromieni swe oblicze nad tobą, niech cię obdarzy swą łaską. Niech zwróci ku tobie swoje oblicze i niech cię obdarzy pokojem” Tak będą wzywać mego imienia nad Izraelem, a ja będę im błogosławił» (Lb 6,23-27).

Podczas błogosławienia słowom czasem towarzyszyły gesty jak włożenie lub wzniesienie rąk, czy dotknięcie. Symbolizowały one kontakt fizyczny pomiędzy udzielającym i przyjmującym błogosławieństwo (Rdz 48,14; Kpł 9,22). Szczególne znaczenie miało błogosławienie w świętym miejscu (Wj 29,24; Ps 118,26)¹⁶

Oryginalnym aspektem jest błogosławienie Boga przez ludzi. Błogosławieństwo wyraża tu uwielbienie i dziękczynienie¹⁷ Formuły błogosławienia Boga mają ustaloną syntaksę:

baruk - imię Boga lub jego przymiot - *który* - zdanie uzasadniające

Na przykład:

«Błogosławiony Pan który okazał mi przedziwne swoje miłosierdzie» (Ps 31,22).

Tego rodzaju formuły uwielbienia były stosowane podczas modlitw przed i po posiłkach oraz wypowiedane spontanicznie, gdy doświadczone Bożej pomocy (Rdz 24,27; 1 Sm 25,32.39; 1 Klr 1,48). Czasem wypowiedają je świadkowie wydarzeń (Wj 18,10 Rt 4,14). Były one zasadniczym tematem modlitw, psalmów i pieśni. Charakterystyczne jest tu użycie słowa *błogosławiony* w znaczeniu przymiotnikowym: *Bóg j e s t błogosławiony*, jest to jego stały przymiot. Człowiek tylko wypowiada błogosławieństwo, wyrażające chwałę Boga, lecz nie może Bogu przysporzyć chwały. Ostatecznie tylko Bóg może siebie autentycznie uwielbić. Stąd z punktu widzenia semantyki biblijnej bezsensowne są tłumaczenia: *Niech będzie Bóg błogosławiony* lub: *Niech będzie Bóg uwielbiony*. Bóg ani nie będzie, ani też nie był błogosławiony, On zawsze

¹⁶ L. Stachowiak. *Błogosławieństwo*. Encyklopedia Katolicka 2 s. 683.

¹⁷ W. S. Towner. „*Blessed be Yhwh*” and „*Blessed art Thou Jhwh*”: *The Modulation of a Biblical Formula*. CBQ 30 (1968) s. 386-399.

jest błogosławiony. Natomiast Stary Testament zna formułę: «*Niech Imię Pana będzie błogosławiony*» (Ps 112,2).

3. BŁOGOSŁAWIENIE W NOWYM TESTAMENCIE

O ile w Starym Testamencie pojęcie błogosławieństwa należy do centralnych idei teologicznych, w Nowym Testamencie schodzi ono na dalszy plan. Najczęściej występuje u Łukasza, w listach Pawła oraz w *Liście do Hebrajczyków*. Pojęcie błogosławienia wyraża grupa słów pochodzących od rdzenia *εὐλογ-*. Wyrażają one: doksologię, hołdowniczą aklamację, aspekty soteriologiczne, obecność i działanie Jezusa, niektóre cechy chrześcijańskiej parenezy.

1. Znaczenie doksologiczne błogosławieństwa

Doksologiczny sens posiada pojęcie błogosławieństwa tylko w odniesieniu do Boga. Błogosławienie Boga wyraża Nowy Testament w formie przymiotnikowej *εὐλογητός* (błogosławiony), czasownikowej *εὐλογεῖν* (błogosławić) oraz rzeczownikowej *εὐλογία* (błogosławieństwo).

Bóg jest nazwany *błogosławionym* (*εὐλογητός*) w 8 tekstach: Mk 14,61; Łk 1,68; Rz 1,25; 9,5; 2 Kor 1,3; 11,31; Ef 1,3 i 1 P 1,3. W Mk 14,61 *εὐλογητός* zastępuje imię Boga. Natomiast pozostałe teksty przypominają formuły błogosławienia Boga w Starym Testamencie.

Najbardziej widoczny jest wpływ psalmów i formuł modlitewnych Starego Testamentu i judaizmu w pieśni Zachariasza *Benedictus*:

«Błogosławiony *εὐλογητός* Pan, Bóg Izraela, bo wejrzał i uczynił odkupienie ludowi swemu» (Łk 1,68).

Błogosławieństwo ma tu sens uwielbienia i dziękczynienia. Podobnie zaczyna się pieśń z Qumran 1 QM 14,4-5:

«Błogosławiony Pan, Bóg Izraela, który łaskę zachowuje swojemu Przymierzu i dowody pomocy ludowi swego zbawienia»¹⁸.

Błogosławieństwo (chwałę Bożą, uwielbienie) wyrażają trzy elementy: 1) samo dzieło Boga; 2) odbiorcy daru Bożego; 3) świadkowie. Ci, którzy wypowiadają błogosławieństwo niczego obiektywnego Bogu nie wnoszą. Bóg

¹⁸ J. Maier-K. Schubert. *Die Qumran-Essener. Texte der Schriftrollen und Lebensbild der Gemeinde (UTB 224)*. München 1973 s. 264.

jest bez przerwy uwielbiany, a człowiek może tylko włączyć się do tej nieustannej chwały Boga, gdy wypowiada swoje błogosławieństwo¹⁹

Dwukrotnie jest Bóg nazwany *błogosławionym*, czyli uwielbionym w *Liście do Rzymian*: Rz 1,25 i Rz 9,5. Pierwszy tekst wyraża dwa aspekty uwielbienia Boga: cześć i służba. W opozycji do błogosławienia Boga stoi służba i cześć stworzeniom, która przejawia się w bałwochwalstwie, w różnych formach wykroczeń seksualnych oraz w wadach moralnych, jakich szeroki katalog podaje Paweł w najbliższym kontekście (Rz 1,20-31). Znaczenie drugiego tekstu zależy od przyjętej syntaksy. Możliwe są dwie jego formy:

1. «I z których Chrystus według ciała, ten, który jest (ὁ ὦ) nad wszystkimi, Bóg błogosławiony na wieki. Amen».
2. «I z których Chrystus według ciała. Ten, który jest nad (ὁ ὦ) wszystkimi, Bóg błogosławiony na wieki. Amen».

Według pierwszej wersji *błogosławionym* jest Chrystus. Przemawiałaby za tym dwa argumenty: 1) syntaksa: podmiot + orzeczenie; 2) stylistyka: zwrot ὁ ὦ zawsze odpowiada podmiotowi, który występuje bezpośrednio przed nim. Silniejsze argumenty przemawiają jednak za drugą możliwością: 1) doksologie w listach Pawła skierowane są ku Bogu; 2) znane są analogiczne zdania, potwierdzające odchylenia od przyjętej stylistyki²⁰. Doksologia kończy i uzasadnia wypowiedź Pawła o wybraniu i przywilejach Izraela: przybrane synostwo, chwała, przymierze, nadanie Prawa, pełnienie służby Bożej, obietnice.

W tekstach: 2 Kor 1,3; 11,31; Ef 1,3 i 1 P 1,3 przymiotnik *błogosławiony* poprzedza zwrot: «*Bóg i Ojciec Pana naszego, Jezusa*». Tylko w 2 Kor 11,31 ten porządek jest odwrócony. Ojcowstwo Boga wobec Jezusa Chrystusa stanowi zasadniczy motyw uwielbienia. Poszczególne teksty wskazują również inne motywy uwielbienia Boga. W 2 Kor 1,3 są to: miłosierdzie i parakleza. Greckie *παράκλησις* ma szereg znaczeń: zachęta, wezwanie, apel, pociecha, napomnienie, błaganie²¹. Według 2 Kor 11,31 motywem uwielbienia Boga jest jego moc, widoczna w życiu i działalności Pawła, dzięki której potrafił on

¹⁹ F. Bovon. *Das Evangelium nach Lukas (EKK III/1)*. Zürich-Braunschweig-Neukirchen-Vluyn 1989 s. 103.

²⁰ U. Wilckens. *Der Brief an die Römer (EKK VI/2)*. Zürich-Einsiedeln-Köln-Neukirchen-Vluyn 1980, 189; D. Zeller. *Der Brief an die Römer (Regensburger Neues Testament)*. Regensburg 1985 s. 173-174. Chrystologiczny sens tego wiersza przyjmuje K. Romaniuk. *List do Rzymian (PNT VI,1)*. Poznań-Warszawa 1978. 201-202.

²¹ Liddell-Scott. s. 1313.

przewyciężyć własne słabości i zewnętrzne niebezpieczeństwa²² Ef 1,3 rozpoczyna hymn, który sławi dzieło zbawcze Boga, zainicjowane z miłości do ludzi i dokonane przez ofiarę Chrystusa. Hymn wskazuje cały szereg szczegółowych motywów, jakie są powodem wielbienia Boga, jak: wybranie «*przed założeniem świata, abyśmy byli święci i nieskalani*» (Ef 1,4), napełnienie «*wszelkim błogosławieństwem duchowym*» (Ef 1,3), dar dziecięstwa Bożego (Ef 1,5), odpuszczenie grzechów (Ef 1,7), bogactwo łask (Ef 1,6-8), zjednoczenie podzielonej ludzkości (Ef 1,11-13).

Eulogia (błogosławieństwo) Boga w 1 P 1,3 ma podobną strukturę:

«Błogosławiony Bóg i Ojciec Pana naszego, Jezusa Chrystusa. Ten według swojego wielkiego miłosierdzia ponownie odrodził nas ku żywej nadziei przez powstanie z martwych Jezusa Chrystusa».

Powodem uwielbienia Boga jest jego miłosierdzie wobec człowieka. Jest ono zasadniczym motywem dzieła zbawczego, jakiego rezultatem jest *ponowne odrodzenie* (ἀναγεννήσας). Imiesłów ten wyraża ideę nowego początku, nowego życia, jakie cechuje niezłomna nadzieja. Jej gwarancją jest fakt zmartwychwstania Jezusa Chrystusa. Doksologia zostaje rozwinięta i skonkretyzowana w następujących trzech zdaniach względnych, zaczynających się od zaimków: ἐν ᾧ ὁ εἰς ὃν: 1) *w tym weselcie się*; 2) *jego nie zobaczywszy kochajcie*; 3) *w niego, teraz nie widząc wierzcie*²³

Doksologiczny charakter posiada następnie czasownik εὐλογεῖν (*błogosławić*). Wyraża on uwielbienie Boga połączone z dziękczynieniem za jego dzieło zbawcze (Łk 1,64; 2,28; 24,53), dziękczynienie za dobra materialne, zwłaszcza za chleb (Mk 6,41; 8,7; 14,52; Mt 14,19; 26,26; Łk 9,26; 24,30.50-51), a w 1 Kor 14,16 określa dar charyzmatycznej modlitwy.

W formie rzeczownikowej εὐλογία wyrażona została dwukrotnie idea błogosławienia Boga w *Apokalipsie*:

«I wszelkie stworzenie, które [jest] w niebie i na ziemi, i pod ziemią i na morzu, i wszystko to, co w nich [przebywa], usłyszałem mówiące Siedzącemu na tronie i Barankowi: „Błogosławieństwo (ἡ εὐλογία) i cześć, i chwała, i władza (τὸ κράτος), na wieki wieków”» (Ap 5,13; por. 7,12).

²² W. de Boor. *Der zweite Brief des Paulus na die Korinther (Wuppertaler Studienbibel)*. Zürich-Giessen 1989 s. 227.

²³ K. H. Schelkle. *Die Petrusbriefe. Der Judasbrief (Herder TKNT XIII,2)*, Freiburg-Basel-Wien⁴ 1976 s. 27.

Ap 5,13 jest doksologicznym zakończeniem hymnu zw. *nową pieśnią* (Ap 5,9), jaką śpiewa całe stworzenie. Nowość tej pieśni polega na tym, że w odróżnieniu od hymnów i psalmów Starego Testamentu, sławi ona jednakowo Stwórcę i Chrystusa, sprawcę nowej ekonomii zbawienia²⁴. W doksologii jest zaangażowane całe stworzenie, które zostało podzielone na cztery sfery: niebo, ziemia, podziemie i morze, a nie jak zwykle na trzy: niebo, ziemia i podziemie (por. Ap 5,3; Fil 2,10). Doksologia posiada trójczłonową strukturę:

- 1) Adresaci doksologii: Bóg i Baranek.
- 2) Formuła doksologii (cztery określenia).
- 3) Formuła *wieczności*.

Pierwsze trzy określenia doksologiczne: błogosławieństwo, cześć i chwała powtarzają się, natomiast czwarte: władza jest nowe. Jest to modyfikacja formuł w Ap 4, 11 (*δύναμις* 'moc') i 5,12 (*ισχύς* 'potęga, moc'). Istotny jest sens doksologii: uwielbienie Boga jest uznaniem i hołdem złożonym władzy i potędze Boga oraz Baranka²⁵.

Analiza tekstów Nowego Testamentu, które określają Boga jako błogosławionego prowadzi do następujących wniosków:

- 1) Charakterystyczną cechą formuł błogosławienia Boga w Nowym Testamencie jest chrystocentryzm. Uwielbienie Boga dokonuje się w Chrystusie i przez Chrystusa.
- 2) Zasadniczym motywem błogosławienia jest fakt zbawienia człowieka z miłości i wypływające stąd konsekwencje egzystencjalne.
- 3) Błogosławienie (uwielbienie) Boga przybiera różne konkretne formy, jak: dziękczynienie, umocnienie nadziei i wiary, radość, a nade wszystko miłość.
- 4) Błogosławienie Boga jest najwłaściwszą formą chrześcijańskiej modlitwy.

Osobiste doświadczenie działania Boga w różnych sytuacjach życiowych jest okazją do włączenia się w rytm nieustannej jego chwały.

²⁴ A. Jankowski. *Apokalipsa Świętego Jana. Wstęp-Przekład z oryginału-Komentarz (PNT XII)*. Poznań 1959 s. 171.

²⁵ U. Müller. *Die Offenbarung des Johannes (Ökumenischer Taschenbuchkommentar zum Neuen Testament 19)*. Gütersloh-Würzburg 1984 s. 159.

2. Hołdownicze znaczenie błogosławieństwa

Sens hołdowniczy posiada imiesłów *εὐλογημένος* (part. perfecti passivi) jako określenie Chrystusa w pozdrowieniu Maryji przez Elżbietę (Łk 1,42), w okrzykach tłumów w niedzielę Palmową (Mk 11,9; Mt 21,9; Łk 19,38 i J 14,13) oraz w logionie Chrystusa zapowiadającym jego powtórne przyjście (Mt 23,39; Łk 13,35). Hołdownicze znaczenie ma również określenie Maryji przez Elżbietę: «*błogosławiona między niewiastami* (*εὐλογημένη*)» (Łk 1,42a).

Teksty, w których Chrystus jest nazwany *błogosławionym* są okrzykami hołdu i powitania, wyrażają przekonanie, że Chrystus jest przez Boga *pobłogosławiony* oraz godny pochwały i uznania. Sens tego błogosławieństwa jest jednak teocentryczny. Spotkanie z Jezusem i uznanie w nim wybrańca *pobłogosławionego* przez Boga jest okazją do dziękczynienia i uwielbienia Boga oraz do radości²⁶

Aklamacja tłumy witającego Jezusa podczas uroczystego wjazdu do Jerozolimy w niedzielę Palmową zawiera cytat z Ps 118,26: «*Błogosławiony przychodzący* (*εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος*) *w imię Pana*» (Mk 11,9 i par.). Pierwotnie była to forma błogosławieństwa udzielanego pielgrzymom przychodzącym w święta do Jerozolimy (por. Lb 6,27). Z czasem jednak werset ten stał się aklamacją, jaką witano tych, którzy przychodzili jako wysłannicy Boga. Aklamację tę odnoszono zwłaszcza do Dawida²⁷ Zmieniło to jej sens z błogosławieństwa na hołdowniczy okrzyk. Zastosowanie tego okrzyku do Jezusa świadczy o tym, że interpretowano go również w sensie mesjańskim. Tłumy witają Jezusa w niedzielę Palmową jako Mesjasza, który przychodzi w imieniu Boga i z jego polecenia²⁸ Marek dodaje jeszcze do okrzyku tłumy słowa:

«*Błogosławione* (*εὐλογημένη*) *przychodzące królestwo ojca naszego Dawida*».

Zwrot «*błogosławione królestwo*» jest wyrazem entuzjazmu ludzi witających Jezusa jako oczekiwanego Mesjasza, którego przyjście oznacza spełnienie nadziei mesjańskich oraz nadejście oczekiwanego królestwa Bożego. Określenie *błogosławiony* ma tu sens hołdowniczy²⁹

Jako *błogosławiona* została przywitana Maryja przez św. Elżbietę:

²⁶ R. Pesch. *Das Markusevangelium (Herder TKNT II, 2)*. Freiburg-Basel-Wien 1977 s. 184.

²⁷ F. G. Untergassmair. *Der Namensbegriff im Johannesevangelium*. Stuttgart 1974 s. 199.

²⁸ R. Pesch, j.w.

²⁹ H. G. Link. *Segen*. TBNT II/2 s. 1124.

«Błogosławiona ty [jesteś] wśród niewiast i błogosławiony owoc twego łona» (Łk 1,42).

Występuje tu charakterystyczny dla semickiej literatury paralelizm dwóch członów tego wiersza:

błogosławiona ty [jesteś] - błogosławiony owoc twego łona.

Układ ten wskazuje, że podstawą określenia Maryji jako błogosławionej jest jej dziecko, jakie ona urodzi. Jej błogosławieństwo ma zatem sens chrystologiczny.

Błogosławienie w sensie hołdowniczym posiada zatem w Nowym Testamencie ściśle chrystocentryczny charakter, jest wyrazem uznania i podziwu dla działania Bożego oraz dziękczynieniem za jego interwencję zbawczą.

3. Znaczenie soteriologiczne

Baza terminologiczna związana z rdzeniem *εὐλογ-* występuje w Nowym Testamencie najczęściej i posiada znaczenie soteriologiczne, wyraża udział w królestwie Bożym, w panowaniu Boga oraz w dobrach, jakie są owocem dzieła zbawczego Jezusa Chrystusa.

W ewangelii Marka błogosławieństwo ma odcień soteriologiczny w scenie błogosławienia dzieci (Mk 10,13-16). Chrystus obejmuje dzieci, wkłada na nie ręce i błogosławi. Błogosławienie dzieci przez Chrystusa wyraża czasownik *κατευλογεῖν* (hapaxlegomenon w Nowym Testamencie), który składa się z przedrostka *κατά* oraz słowa *εὐλογεῖν*. Przedrostek *κατά* wskazuje na udoskonalenie czynności lub inaczej: na jej trwanie aż do zrealizowania się³⁰ Scenę tę egzegeci różnie interpretują. R. Pesch uważa, że jest to symboliczne przekazanie dziedzictwa królestwa Bożego³¹ W Schenk rozumie tę scenę jako modlitwę wstawienniczą Jezusa za dzieci³² Według C. Westermanna zaś Jezus w ten sposób pokazuje, że jego działanie obejmuje całego człowieka wraz z jego fizycznymi, cielesnymi uwarunkowaniami, cały proces rozwoju człowieka, jego zaistnienie oraz okres wzrastania i dojrzewania³³

W opowiadaniu o sądzie nad narodami (Mt 25,31-46) Chrystus nazywa *błogosławionymi* (*εὐλογημένοι*) tych, których udziałem stało się królestwo Boga:

³⁰ F. Blass-A. Debrunner-F. Rehkopf. *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*. Göttingen¹⁵ 1979 § 319.

³¹ *Markusevangelium* II s. 132.

³² *Der Segen im Neuen Testament* Berlin 1967 s. 72.

³³ *Der Segen in der Bibel und im Handeln der Kirche*. München 1968 s. 83.

«Chodźcie pobłogosławieni (εὐλογημένοι) Ojca mego, odziedziczcie (κληρονομήσατε) królestwo przygotowane wam od założenia świata» (Mt 25,34).

W opowiadaniu tym określenia: *błogosławieni* i *sprawiedliwi* (δίκαιοι: Mt 25,36.46) występują synonimicznie. Terminem o znaczeniu opozycyjnym jest natomiast słowo *przekłęci* (κατηραμένοι: Mt 25,41). Udziałem błogosławionych staje się królestwo Boga nazwane «*dziedzictwem przygotowanym od założenia świata*». Jest to wyraźna aluzja do starotestamentalnych pojęć, w myśl których dziedzictwem narodu wybranego jest Ziemia Święta. W odróżnieniu jednak od Starego Testamentu, Chrystus nie mówi o ziemi, lecz o eschatologicznym królestwie, jakie Bóg przygotował na początku świata, a które stało się realną rzeczywistością na skutek zbawczego dzieła Jezusa³⁴. Pojęcie królestwa Bożego jest bardzo złożone. Wyrasta ono z objawienia Starego Testamentu i jest obrazowym wyrazem prawdy o powszechnym panowaniu Boga. Królestwo Boże jest rzeczywistością, w której objawia się w całej pełni wszechmoc i władza Boga³⁵. W koncepcji Starego Testamentu Bóg jest jedynym idealnym królem, a jego władza polega na wymierzaniu sprawiedliwości, na skutecznej opiece nad potrzebującymi, bezbronniymi, słabymi, biednymi. Bóg broni i wyzwala od zła. Jego panowanie jest objawieniem sprawiedliwości, miłosierdzia i dobroci. Sprawiedliwość Boga ma charakter zbawczy. W Iz 45,21 określenia: *sprawiedliwy* i *zbawiający* występują zamiennie. Bóg ingeruje w dzieje świata i ludzi, aby ukarać zło i ukazać triumf dobra. W królestwie Boga skupiają się wszystkie możliwe dobra zbawcze. Przebywać w królestwie Boga oznacza: być zbawionym, szczęśliwym, błogosławionym³⁶. Czasownik κληρονομείν 'odziedziczyć' posiada w środowisku judaistycznym odcień eschatologiczny i wyraża przyszłą chwałę oraz radość, jaka czeka uczestników przyszłego królestwa Bożego³⁷. Wszystkie te bogate aspekty pojęcia błogosławieństwa zawiera określenie εὐλογημένοι w opowiadaniu Jezusa o sądzie nad narodami.

W *Liście do Galatów* Paweł wskazuje na związki pomiędzy błogosławieństwem, jakie otrzymał Abraham a nowym stylem chrześcijańskiej egzystencji:

³⁴ W. Grundmann. *Das Evangelium nach Markus (Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament I)*. Berlin² 1971 s. 526.

³⁵ H. Langkammer. *Królestwo Boże w przepowiadaniu Jezusa (Ewangelie synoptyczne)*. W: *Królestwo Boże w Piśmie Świętym (RWTk 41)*. Red. S. Stach-M. Filipiak. Lublin 1976, 136-137; L. Stachowiak. *Królestwo Boże w najstarszych tradycjach Starego Testamentu*. W: *Królestwo Boże w Piśmie Świętym*, j.w. s. 11-15.

³⁶ J. Czerski. *Miłosierdzie w Ewangelii św. Mateusza. Studium semantyczno-egzegetyczne*. Opole 1986 s. 138.

³⁷ Tamże s. 141-142.

«Pismo zaś przewidując, że Bóg uzna za sprawiedliwych (δικαιοῖ) pogan dzięki wierze, wcześniej [już] zwiastowało Abrahamowi dobrą nowinę (προευγγελίσαστο), że: „W tobie zostaną ubłogosławione (εὐελογηθήσονται) wszystkie narody” Tak, że dzięki wierze są [oni] błogosławieni (εὐλογούνται) razem z wierzącym Abrahamem» (Ga 3,8-9).

Podstawą argumentacji Pawła są teksty Rdz 12,3 i 18,18, w myśl których Bóg udziela Abrahamowi błogosławieństwa, jakiego przedmiotem jest liczne potomstwo, a więc miało ono charakter materialny. Błogosławieństwo było uwarunkowane wiarą Abrahama. Spadkobiercami tego błogosławieństwa zgodnie z tekstem *Księgi Rodzaju* będą wszyscy, którzy uznają pozycję Abrahama w zbawczym dziele Boga. Paweł aktualizuje to błogosławieństwo i nadaje mu duchowy wymiar. Dla chrześcijan udziałem w błogosławieństwie Abrahama jest *usprawiedliwienie*, czyli zbawienie. Jest ono skutkiem śmierci Chrystusa na krzyżu, który pochodzi z rodu Abrahama, a realizuje się przez akt wiary w Jezusa Chrystusa, czyli zaakceptowanie jego roli w dziele zbawienia³⁸

Szeroką panoramę znaczeń posiada idea błogosławieństwa w Ef 1,3:

«Błogosławiony (εὐλογητός) Bóg i Ojciec Pana naszego Jezusa Chrystusa [ten, który] nas ubłogosławił (εὐλογήσας) w całym błogosławieństwie (εὐλογία) duchowym na niebiosach w Chrystusie».

Aoryst εὐλογήσας wskazuje na szereg konkretnych aktów Boga dokonanych w określonym czasie, od zaplanowania do realizacji. Są to: 1) wybranie do życia *świętego i niewinnego* (ἀγίους καὶ ἀμώμους: Ef 1,4); 2) dzieciństwo Boże (Ef 1,5); 3) odkupienie i odpuszczenie grzechów (Ef 1,7); 4) objawienie tajemnic Bożych (Ef 1,8-9). W nich konkretyzuje się błogosławieństwo Boga³⁹ Zasadniczym motywem *ubłogosławienia* człowieka jest miłość Boga do ludzi (Ef 1,4n), a jego pośrednikiem Jezus Chrystus. Pośrednictwo Chrystusa akcentują następujące określenia i wyrażenia: w Chrystusie (Ef 1,3), w Nim (Ef 1,4.7.9),

³⁸ F. Mussner. *Der Galaterbrief (Herder TKNT IX)*. Freiburg-Basel-Wien³ 1977 s. 220; E. Szymanek. *List do Galatów. Wstęp-Przekład z oryginału-Komentarz (PNT VI,2)*. Poznań-Warszawa 1978 s. 72-74.

³⁹ A. Jankowski. *Listy więzienne świętego Pawła. Do Filipian-Do Kolosan-Do Filemona-Do Efezjan. Wstęp-Przekład z oryginału-Komentarz (PNT VIII)*. Poznań 1962 s. 364 i J. Gnilka. *Der Epheserbrief (Herder TKNT X, 2)*. Freiburg-Basel-Wien² 1977 s. 61 uważają, że aoryst εὐλογήσας wskazuje na czynność historyczną jednorazową, a mianowicie na chrzest, w którym konkretyzuje się błogosławieństwo Boga.

przez Jezusa Chrystusa (Ef 1,5), w Umiłowanym (Ef 1,6), przez jego krew (Ef 1,7).

Ubłogosławienie ma dwa określenia: duchowe i na niebiosach. Pierwsze wskazuje, że błogosławieństwo należy do sfery duchowej, do nadprzyrodzonego poziomu egzystencji, jaka przekracza egzystencję materialną i jakiej nie można doświadczyć za pośrednictwem materialnych kategorii. Akcentuje również pośredniczącą rolę Ducha św. w transmisji błogosławieństwa do konkretnego człowieka⁴⁰ Znaczenie drugiego określenia *na niebiosach* zależy od interpretacji zwrotu *ἐν τοῖς ἐπουρανίοις* (por. Ef 1,3.20; 2,6; 3,10; 6,12). Może on wskazywać na niebo jako miejsce lub też na byty nadprzyrodzone, na sferę *niebieską*⁴¹ Kontekst, a zwłaszcza paralelne określenie *πνευματικῆ* 'duchowy' przemawia za drugim znaczeniem. Błogosławieństwo Boga należy do kategorii duchowej, do sfery nadprzyrodzonej⁴².

Soteriologiczny sens posiada następnie pojęcie błogosławieństwa w *Liście do Hebrajczyków*. Teksty błogosławieństw są tu cytatami lub parafrazami starotestamentalnych błogosławieństw patriarchów, jak: Abrahama, Izaaka, Jakuba. Ezawa lub kapłana Melchizedeka. Są to przykłady, których pragmatyczne znaczenie określa Hbr 6,12: «*Abyście stali się naśladowcami tych, [którzy] przez wiarę dziedziczą obietnice*» oraz zwrot: *κληρονομήσαι τὴν εὐλογίαν* 'dziedziczyć błogosławieństwo' (Hbr 12,17). Paralenie brzmi inny zwrot: *κληρονομοῦντες τὰς ἐπαγγελίας* 'dziedziczący obietnice' (Hbr 6,12.15). Paralizm tych zwrotów wskazuje, że istotną cechą tego błogosławieństwa jest eschatologiczne zbawienie⁴³

Soteriologiczne znaczenie błogosławieństwa pozostaje w ścisłej relacji do królestwa Bożego zainaugurowanego przez Chrystusa oraz do osoby Chrystusa i jego zbawczego dzieła. Jest ono spełnieniem zapowiadanych w Starym Testamencie obietnic Bożych. Te obietnice realizują się w osobie i dziele Jezusa Chrystusa i są dostępne wyłącznie w zjednoczeniu z nim. Najszerzej umotywował i pogłębił ten aspekt błogosławieństwa *List do Galatów i do Efezjan*.

⁴⁰ R. Schnackenburg. *Der Brief an die Epheser (EKK X)*. Zürich-Einsiedeln-Köln-Neukirchen-Vluyn 1982 s. 48.

⁴¹ R. Popowski. *Wielki Słownik grecko-polski Nowego Testamentu. Wydanie z pełną lokalizacją greckich haseł, kluczem polsko-greckim oraz indeksem form czasownikowych*. Warszawa 1995 s. 230.

⁴² F. Mussner. *Der Brief an die Epheser (Ökumenischer Taschenbuch Kommentar zum Neuen Testament 10)*. Gütersloh-Würzburg 1982 s. 42.

⁴³ G. G. Link. TBNT II/2 s. 1126.

4. Błogosławieństwo jako znak obecności Chrystusa

Szczególne znaczenie posiada błogosławieństwo, jakiego udziela Chrystus uczniom przed wniebowstąpieniem:

«Wyprowadził ich zaś aż ku Betanii i podniósłszy ręce jego pobłogosławił (εὐλόγησεν) ich. I stało się, gdy on ich błogosławił (ἐν τῷ εὐλογεῖν), rozstał sięz nimi i wznosił się aż do nieba» (Łk 24,50-51).

Gest wyciągniętych rąk przypomina błogosławieństwo, jakiego udzielali kapłani w świątyni jerozolimskiej po złożeniu ofiary. W związku z tym egzegeci interpretują na ogół błogosławieństwo Chrystusa jako jego błogosławieństwo kapłańskie na zakończenie uroczystej liturgii jego życia na ziemi⁴⁴. Głębszy sens tego błogosławieństwa ukazuje jednak zestawienie tekstu Łukasza z paralelnymi tekstami Mateusza i Marka. Według Mateusza Jezus żegnając się z uczniami gwarantuje im swoją obecność: «*A oto ja [jestem] z wami wszystkie dni aż do spełnienia się [tego] eonu*» (Mt 28,20). W relacji Marka uczniowie po wniebowstąpieniu Jezusa «*zaczęli wszędzie przepowiadać, Pan w s p ó ł p r a - c o w a ł i słowo [ich] umacniał*» (Mk 16,20). Teksty te podkreślają obecność Jezusa wśród uczniów. Błogosławieństwo Chrystusa w scenie wniebowstąpienia oznacza więc symbolicznie jego dalszą obecność wśród uczniów, lecz w inny niż dotąd sposób⁴⁵

5. Sens parenetyczny błogosławieństwa

Parenetyczny sens posiada czasownik εὐλογεῖν w Nowym Testamencie w czterech tekstach: Łk 6,28; Rz 12,14; 1 Kor 4,12 i 1 P 3,9.

Łk 6,28 znajduje się w kontekście kazania Chrystusa na równinie (odpowiednik mateuszowego kazania na górze) we fragmencie Łk 6,27-38. Tematem tego fragmentu jest miłość nieprzyjaciół. Dzieli się on na dwie części: 1) nakazy (Łk 6,27-31); 2) motywacja (Łk 6,32-38). W pierwszej części dominuje charakterystyczna dla tekstów parenetycznych forma imperatywna, w

---

⁴⁴ J. Ernst. *Das Evangelium nach Lukas (Regensburger Neues Testament)*. Regensburg 1977 s. 672; por. G. Schneider. *Das Evangelium nach Lukas (Ökumenischer Taschenbuch Kommentar zum Neuen Testament 3/2)*. Gütersloh-Würzburg 1977 s. 505; J. Kremer. *Lukasevangelium (Die Neue Echter Bibel, Neues Testament 3)*. Würzburg 1988 s. 245; F. Rienecker. *Das Evangelium nach Lukas (Wuppertaler Studienbibel, Reihe: Neues Testament)*. Wuppertal-Zürich-Giessen 1989 s. 555.

⁴⁵ H. G. Link. TBNT II/2. s. 1125.

drugiej indykatywna. Nakazy rozpoczyna wezwanie: «*Kochajcie waszych nieprzyjaciół*» (Łk 6,27a), jakie jednocześnie jest tytułem całego bloku. Poszczególne wskazania mają strukturę paralelną i dwie linie znaczeniowe:

czynić dobrze	nienawidzić
błogosławić	przeklinać
modlić się	uwłaczać
nastawić policzek	bić w policzek
dać tunikę	zabierać płaszcz
dać proszącemu	prosić
nie żądać zwrotu	zabierać

Wskazania kończy *złota reguła* postępowania (Łk 6,31; por. Mt 7,12). Błogosławieństwa znajduje się zatem w kontekście konkretnych czynów miłości. Oznaczają zatem przyjazne nastawienie, zyczliwość wobec wszelkich objawów nieprzyjaźni i krzywdy oraz przebaczenie. Przykład takiej postawy dał Chrystus na krzyżu (Łk 23,34; por. 1 P 2,23). Błogosławienie jest zatem pojęciem opozycyjnym do nienawiści, przeklinania oraz wszelkich objawów krzywdy i agresji.

Tekst Rz 12,14 znajduje się w katalogu nakazów moralnych Rz 12,9-21. Dzieli się on na dwie części: 1) Rz 12,9-16 i 2) Rz 12,17-21. Wiodącymi pojęciami w tym katalogu są: dobro i zło (w.9.17.21). W pierwszej części spełniają one funkcję tytułu, w drugiej zaś inkluzji. Pierwsza część podaje wskazania dotyczące postępowania wobec *braci*, czyli chrześcijan, natomiast druga-wobec środowiska niechrześcijańskiego i nieprzyjaciół. Porządek ten narusza jednak w.14, który tematycznie należy już do drugiej części⁴⁶.

Wskazania skierowane do środowiska niechrześcijańskiego mają dwie linie znaczeniowe:

błogosławić (w.14)	prześladować (w.14)
błogosławić (w.14)	złorzeczyć (w.14)
troszczyć się o piękno (w.17)	czynić zło (w.17)
czynić dobro (w.21)	czynić zło (w.21)

Błogosławienie ludzi jest zatem pojęciem opozycyjnym do prześladowania, złorzeczenia, wyrządzania zła, a pozytywnie oznacza troskę o piękno i dobro.

Kolejna wzmianka Pawła o błogosławieniu występuje w 1 Kor 4,12. Tekst ten jest częścią fragmentu, którego rozgraniczenie nie sprawia trudności.

⁴⁶ M. Theobald. *Römerbrief (Stuttgarter Kleiner Kommentar, Neues Testament 6/2)*. Stuttgart 1993 s. 64.

w 1 Kor 4,1-5 Paweł ogólnie określa funkcję apostoła, a w 1Kor 4,6-13 stosuje tę charakterystykę do siebie. W wyniku syntaktycznej analizy (układ zdań i formy czasownikowe) można fragment 1 Kor 4,6-13 podzielić na cztery jednostki: 1) w.w.6-7; 2) w.8; 3) ww.9-10; 4) ww.11-13⁴⁷ W całym fragmencie dominują opozycje. Idea błogosławieństwa występuje w rzędzie następujących opozycji (1 Kor 4,12-13):

znieważać	błogosławić
prześladować	znosić cierpliwie
obrzucać obelgami	odzywać się życzliwie

Błogosławienie występuje tu również jako pojęcie opozycyjne do znieważania, prześladowania i obelg. Odcienne pozytywne, to: cierpliwość i życzliwość, wyrażająca się w sposobie zwracania się do drugich.

W 1 P 3,9 idea błogosławieństwa występuje dwukrotnie:

«Nie oddawajcie zła za zło lub znieważania za znieważanie, przeciwnie zaś błogosławcie (*εὐλογούντες*), bo ku temu zostaliście powołani, abyście odziedziczyli błogosławieństwo (*εὐλογία*)».

Wiersz ten znajduje się w kontekście napomnień moralnych skierowanych do wszystkich: 1 P 3,8-12. Fragment 1 P 3,8-12 dzieli się na dwie części: 1) wskazania parenetyczne (ww.8-9a); 2) motywacja (ww.9b-12). Charakterystyczne słownictwo pierwszej części stanowią następujące pozytywnie sformułowane wskazania:

jednomyślni
współczujący
kochający braci
miłosierni
pokorni
błogosławiący

Czasownik *błogosławić* występuje jako opozycja do dwóch pojęć: czynić zło, znieważać. Jego pozytywne znaczenie określa natomiast słownictwo kontekstu. Pięć pozytywnych określeń postępowania, jakie wskazuje leksykon fragmentu koncentruje się na idei miłości i życzliwości. Taki też sens pozytywny należałoby widzieć w pojęciu błogosławieństwa w 1 P 3,9⁴⁸

⁴⁷ H. Merlien. *Der erste Brief an die Korinther (Ökumenischer Taschenbuch Kommentar zum Neuen Testament 7/1)*. Gütersloh-Würzburg 1992 s. 303.

⁴⁸ N. Brox. *Der erste Petrubrief (EKK XXI)*. Zürich-Einsiedeln-Köln-Neukirchen-Vluyn 1979 s. 154; U. Holmer. *Der erste Brief des Petrus*. Wuppertal-Zürich-Giessen 1989 s. 119 dodaje, że błogosławienie można jeszcze rozumieć jako modlitwę za kogoś, życzenie komuś błogosła-

Autor wskazuje następnie motyw, dla którego chrześcijanie mają błogosławić wrogów: «*bo ku temu zostaliście powołani, abyście odziedziczyli błogosławieństwo (εὐλογία)*». Dziedziczenie błogosławieństwa jest pojęciem znanym w Starym Testamencie. Egzegeci interpretują ten zwrot w 1 P 3,9 w sensie zbawienia, do którego chrześcijanie zostali powołani oraz łaskowości Boga wobec ludzi⁴⁹

Wnioski. Idea błogosławienia w Nowym Testamencie jest kontynuacją starotestamentalnych pojęć. Błogosławienie jest przede wszystkim doksologią Boga i najwłaściwszą formą chrześcijańskiej modlitwy. W odniesieniu do ludzi ma sens soteriologiczny, hołdowniczy i parenetyczny. Jako pareneza oznacza nie reagowanie złem na zło, lecz pozytywne, życzliwe i kierowane miłością zwracanie się do wszystkich, a przede wszystkim do wrogów. To co najbardziej charakterystyczne i nowe w nowotestamentalnym pojęciu błogosławienia, to jego chrystocentryczny sens oraz znaczenie błogosławieństwa Chrystusa jako znaku jego obecności w Kościele (Łk 24,50-51). Natomiast w porównaniu do Starego Testamentu Nowy Testament prezentuje węższy zakres etycznych odcieni błogosławieństwa.

---

wieństwa Bożego.

⁴⁹ C. Westermann. *der Segen in der Bibel* s. 90; U. Holmer, j.w. s. 119.